

У галузі освіти нині – дисонанс: стара нормативно-правова база часто суперечить духові й букві нового Закону «Про вищу освіту». Потрібно змінити величезну кількість чинних постанов і наказів міністерства, доопрацювати законопроекти про освіту, науку та науково-технічну діяльність. Що більше фахівців буде залучено до роботи, то швидше відбудуться зміни.

Засукати рукави і продовжувати копітку роботу з постатейного внесення реформаторських новацій у норми законодавства готові, зокрема, молоді вчені. Більше того, група дослідників НАН – **Олександр Скороход** (Інститут молекулярної біології та генетики НАН), **Ігор Дзевєрін** (Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена), **Юлія Безверщенко** і **Микола Іоргов** (Інститут теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН), та інші – підготували пропозиції щодо першочергових змін у реформуванні наукової сфери України. Ці пропозиції фахівці представили під час круглого столу «Молода наука України: ризики та перспективи», що відбувся з ініціативи фонду «Відкрита політика».

ПОКОЛІННЯ ЕПОХИ «ГРАД»

Послухати і підтримати молодь прийшли голова парламентського Комітету з питань науки і освіти **Лілія Гриневич**, заступник міністра освіти і науки **Максим Стріха**, директори спеціалізованих ліцеїв, члени громадських організацій. Усі вони відзначали: сьогодні освітній і науковий потенціал України під загрозою, навчальні заклади Криму і Донбасу зазнають дезінтеграції та руйнації. За лічені дні «покоління епохи Гугл» перетворилося на покоління епохи «Град». І нині треба зробити все, щоб обдаровані діти та молоді науковці залишилися в Україні, працювали тут і мали можливість використати шанси, які дає країні підписання угоди з Євросоюзом. А до ухвалення стратегічних рішень у галузі науки й освіти потрібно залучати саме молодих науковців.

Між тим, вони налаштовані вкрай рішуче. Голова ради молодих дослідників Інституту молекулярної біології та генетики НАН України **Олександр Скороход** констатував, що у галузі необхідно застосовувати методи антикризового менеджменту. «Інакше запізнаємося зі змінами» – переконаний **Олександр**.

«ГОРИЗОНТ 2020»

Один із «найгарячіших» напрямів – участь у міжнародній програмі «Горизонт 2020». Як розповів **Олександр**, для молодих дослідників це можливість і стажуватися за кордоном, і, залишаючись в Україні, отримувати фінансування. Окрім того, ця програма відкриває багато перспектив для пошуку партнерів. Наукові інститути зможуть

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ВІД «МОЛОДОЇ НАУКИ»

створювати консорціуми, залучати партнерські установи з-за кордону. Європа пішла нам назустріч – уперше в міжнародній практиці Україні запропонували впродовж шести років сплачувати лише 5 відсотків від внеску держави. Знижка – 95 відсотків! Більше того, половину від цих 5 відсотків Україна може повернути через технічну допомогу.

– В умовах недостатнього фінансування українську науку може «виручити» максимальна інтеграція в усі європейські наукові проекти, – констатує **Олександр Скороход**. – Науковці повинні мати можливість брати участь у цих програмах! Якщо ми не знайдемо мінімальних коштів, то втратимо велику частину науки.

Заступник міністра освіти і науки **Максим Стріха** з молодим науковцем згоден. Каже: латати бюджет – річ неважлива, але щодо науки така позиція є не виправданою і деструктивною.

ДОЗВОЛИТИ... СІРЧАНУ КИСЛОТУ

На думку **Олександра**, також потрібно терміново відмінити правові норми, які не дають можливості українським ученим ефективно працювати. Зокрема, Постанову Кабінету Міністрів №1068 про хімічні речовини, які потенційно можуть бути використані для виготовлення наркотиків.

– Через це наукові установи (не кажучи вже про школи) не мають можливості використовувати, наприклад, сірчану кислоту. «Заборонених» речовин – дуже багато, – розповідає науковець. – Ми пропонуємо повернутися до правил використання та зберігання хімікатів, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України №440 від 20.06.1995 р.

«ЗЕЛЕНИЙ КОРИДОР» ДЛЯ РЕАКТИВІВ

Окрім того, чимала проблема сьогодні виникає із розмитненням хімічних реактивів і наукового обладнання. Багато реактивів швидко псуються і не можуть чекати на митниці два-три тижні! Для них необхідно передбачити «зелений коридор» чи систему прискореного розмитнення.

Дивна ситуація склалася і з закупівлею наукового обладнання за кордоном.

– Вартість матеріалів, які ми можемо придбати, нині обмежена двома тисячами гривень, – пояснює дослідник. – Навіть якщо я отримаю грант, то не зможу використати ці гроші. Купувати обладнання нині теж заборонено. Людям доводиться «розбивати» його на складові й придбавати частинами. Саме час це врегулювати.

ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЙ

Дослідники переконані: для того, щоб стимулювати молодих людей робити наукові дослідження саме в нашій країні, великі капіталовкладення не потрібні. Достатньо політичної волі, підпису та печатки.

– Я нещодавно захистив кандидатську і на власному досвіді переконався: порядок захисту дисертацій – українерозумний, – розповідає **Олександр**. – Розсилаю автореферати, друкував багато паперів... Власне, Наказ №1112 про порядок захисту дисертацій нас, молодих науковців, і згуртував. Згідно з цим документом, для отримання ступеня кандидата наук замість публікації трьох статей від учених вимагається п'ять наукових праць. Між тим збір даних, проведення експериментів, обробка результатів, написання статей та публікація у рейтингових іноземних виданнях може займати три і більше місяців, а тривалість аспірантури не збільшена! У світі ж захист дисертації може відбуватися і за однієї статтею у високорейтинговому журналі, а тривалість аспірантури становить 4-5 років.

Не дивно, що після цього наказу охочих вступати до вітчизняної аспірантури поменшало, оскільки виконувати такі вимоги у короткий, відведений для підготовки дисертації строк практично нереально. Молоді науковці почали виїздити за кордон. Два роки вони «штурмували» МОН відкритими листами і зверненнями стосовно повернення старих вимог щодо кількості статей. І лише нещодавно на офіційному сайті міністерства з'явилася інформація про розробку проекту нового наказу, що враховує численні звернення науковців.

Позицію молодих учених підтримує і **Максим Стріха**. «Приємно, – каже **Максим Віталійович**, – що ви запропонували скасувати недолугу норму щодо

відсилення авторефератів у бібліотеки Бішкека чи Астани. Але нам потрібно також дозволити писати дисертації англійською. Вони мають бути доступнішими для світового наукового пошуку.»

ФІНАНСУВАТИ ПЕРСПЕКТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Активісти переконані: нема сенсу «випрошувати» кошти у держави на перспективні дослідження. Іде війна, і фінансувати варто насамперед оборонну галузь. Але це не означає, що науку треба забувати. Тому пропонують, зокрема, організувати незалежний від МОН і НАН Державний науковий фонд, звідки виділяти кошти на перспективні розробки.

– У законопроекті про науку і науково-технічну діяльність передбачено створення фонду фундаментальних досліджень, але цього замало, – пояснює свою ідею **Олександр Скороход**. – Потрібен єдиний фонд, який опікуватиметься фінансуванням не лише фундаментальних, а й прикладних досліджень та інновацій. Ми пропонуємо лишити базове фінансування НАН (менш ніж 0,3 відсотка) на тому самому рівні, що й нині. Це кошти, які академія розподіляє на всі наукові установи. Законодавча ж норма бюджетного фінансування науки – 1,7 відсотка від ВВП. Решту державного фінансування (це ті 1,5 відсотка від ВВП, які поки що не надходять) саме і потрібно направляти в окремий фонд. Експерти (зокрема й міжнародні) вирішуватимуть, на які перспективні дослідження ці кошти спрямувати. Все буде прозоро!

ДЕРЖАВО, НЕ ВІДСТАВАЙ!

Дуже гострим є і питання стажування за кордоном. Голова Ради молодих учених відділення фізики і астрономії НАН України **Юлія Безверщенко** констатує: науковець може поїхати попрацювати за кордон виключно на час відрядження і відпустки (планової чи за власний рахунок). Тобто менш ніж на три місяці.

– Навіть у проекті закону про науку і науково-технічну діяльність слово «стажування» можна зустріти лише двічі! – емоційно вигукнуло **Юлія**. – Якщо в Україні немає суперсучасного обладнання для дослідження вашої